

Dynamisk samspill med barn

Margaret Klepstad Færevaaag

Alle barn har utviklingsmuligheter. Noen barn driver utviklingen selv fordi de er nysgjerrige, leker med andre barn og har både språklige og sosiale forutsetninger for å delta aktivt i det som foregår rundt dem. Andre barn kan trenge ekstra støtte for å få til en god utvikling.

Dynamisk samspill vil si at den voksne hele tiden vurderer hva slags støtte barnet har behov for. Det krever godt samspill mellom den voksne og barnet, og det vil si at

- * den voksne har evne til å *skape samspill* med barnet
- * den voksne *reflekterer* over det som skjer i samspillet
- * den voksne *bringer nye elementer* inn i samspillet, slik at barnets potensial utvikles

Den nærmeste utviklingszone – utvikle barnets potensial

1. I barnehagen er voksne opptatt av å hjelpe barnet til bedre å mestre ulike aktiviteter og gjøremål som virker utfordrende. I dynamisk samspill er det nettopp barnets utviklingsmuligheter vi er opptatt av. Vi vet at alle barn har potensial for utvikling, og det er de voksnes oppgave å finne veier å gå for å hjelpe barnet til å **utvikle sitt potensial**. Vygotsky kaller dette for **barnets nærmeste utviklingszone**.

Et eksempel:

Lise strever med å uttale mange ord riktig. Blant annet utelater hun stavelser i litt lengre ord. For eksempel sier hun "fant" i stedet for "elefant", "raff" for "sjiraff", "og stei" for "leverpostei". Voksne gjentar alltid ordene riktig når Lise sier dem feil, men det synes ikke å være nok til å bedre hennes uttale av lange ord. De voksne har fått tips om å uttale ordene langsomt samtidig som de klappet stavelser i ordene. "e-le-fant", "sji-raff", "le-ver-po-stei". Etter at Lise har begynt å klappe og uttale alle stavelsene sammen med den voksne, mestrer Lise uttale av lengre ord stadig bedre. Denne framgangsmåten har også bidratt til at Lise gradvis selv har tatt denne "metoden" i bruk når hun skal uttale lange ord. Etter hvert uttaler hun alle stavelser i ord uten å klappe, men fortsetter å bruke klapping når hun kommer til spesielt vanskelige ord.

Eksempelet viser at barnet har utviklingsmuligheter eller potensial, som vi også kaller det. Ved hjelp av dynamisk samspill beveger vi oss mot barnets nærmeste utviklingszone, dvs. fra det barnet ikke klarer alene på et gitt tidspunkt til hva barnet klarer med litt hjelp og etter hvert uten hjelp.

Barns ulike behov kommer ikke alltid like klart fram i hverdagen. Det kan derfor være en utfordring for de ansatte å følge med det enkelte barns utvikling til enhver tid. Det er viktig at de voksne i barnehagen har god kunnskap om språkutvikling og hva en bør legge merke til samt en forståelse for HVORDAN en kan bringe barnets utvikling videre.

2. Observasjon og tiltak hånd i hånd

Et eksempel:

Per har språkvansker. Han uttrykker seg med enkle setninger. De voksne i barnehagen har lagt merke til at når han skal spille spill med andre barn, blir han "tøysete", og det ender alltid med at han forlater bordet og er lei seg. De andre barna klager på at han ødelegger.

På bakgrunn av observasjon bør voksne stille spørsmål ved hvorfor det er slik. Per har språkvansker, ja, men kanskje er mye av årsaken til hans adferd knyttet til andre aspekter, som for eksempel at han ikke kan noen av spillene som andre barn på hans alder mestrer? De voksne vil gjøre noe med det ved å prøve å lære ham et enkelt Lotto-spill.

Den voksne og Per skal spille Lotto. De har hver sin spilleplate og spillebrikker liggende med bildet ned på bordet. Den voksne har valgt et Lotto-spill der hun vet at Per kan navn på alle tingene det er bilde av. Per vil helst bare trekke og legge bildet på riktig sted uten å si noe og uten å vente på tur. Den voksne forsøker å støtte Pers utvikling ved å gå systematisk til verks:

- 1. Den voksne viser at de trekker hver sin gang og sier "min tur", "din tur" hver gang de trekker.*
- 2. Per trekker. Den voksne sier navnet på bildet og oppmuntrer Per til å si det sammen med henne.*
- 3. De bruker samme spilleplate en gang til, og denne gangen trekker Per når det er hans tur og sier navnet på alle bildene alene.*
- 4. Den voksne innfører en regel om at de skal spørre om å få bildene. Når de trekker et bilde som tilhører deres plate, skal de spørre: Kan jeg få bilen? Setningen blir en modell for Per, som etter hvert klarer å formulere den slik at det er forståelig hva han mener. En slik spørresetning er nyttig ikke bare i spill, men kan overføres til mange ulike situasjoner. Etter hvert skal Per spille Lotto på denne måten sammen med et barn til og den voksne, og Per mestrer snart å spille Lotto sammen med flere barn.*

Denne arbeidsmåten handler om at **observasjon og tiltak går hånd i hånd**. Dette vil si at den voksne observerte at spill er vanskelig for Per og derfor gjennom dynamisk samspill forsøker å hjelpe Per i å utvikle sitt potensial til å mestre aktiviteten.

3. Refleksjon og gradert støtte

Dynamisk samspill vil, som nevnt innledningsvis, si at den voksne skal vurdere den støtte som gis til barnet. Det er et prinsipp at den voksne må være oppmerksom og **reflektere** over HVA slags hjelp og HVOR MYE hjelp barnet trenger og får.

Lise fikk hjelp med å si alle stavelser i ord ved at den voksne brakte stavelsesklapping inn som et nytt element i arbeidet med å uttale lange ord. Den voksne ble også bevisst på om Lise trengte mye eller bare litt hjelp.

*Den voksne og Per spiller flere Lotto-spill i flere omganger, og den voksne støtter Per og gir ham **gradert støtte** når han ikke husker hva han skal si. Den voksne gjør dette ved å si det første ordet i setningen slik at Per kan fullføre på egen hånd. Etter hvert inkluderes ytterligere et barn i aktiviteten sammen med Per og den voksne. Den voksne bidrar med verbal støtte hvis Per trenger det. Den voksne trekker seg etter hvert tilbake fra spillet, men er til stede som støtte ved behov. Etter hvert klarer Per seg selv og kan spille Lotto sammen med stadig flere barn.*

Som eksemplene overfor illustrerer, arbeider vi etter prinsippet om **gradert støtte** – det vil si ikke mer hjelp enn nødvendig for at barnet skal mestre, og vi trekker oss tilbake når vi ser at barnet mestrer mer og mer på egen hånd. Når barnet opplever mestring, vil det som oftest gjøre mer av det som for litt siden var vanskelig. I slike samspill er det sjeldent at barn trekker seg unna og ikke vil mer.

Alle barn kan bringes videre i sin utvikling ved hjelp av kompetente andre, altså andre barn eller en voksen. Det hender ofte at voksne som har observert at barn strever med noe og prøvd å hjelpe barnet, opplever at det ikke har skjedd påfallende endring. Dette bør føre til refleksjon:

- * Samsvarer tiltakene med barnets behov?
- * Er listen lagt for høyt slik at «tiltaket/tiltakene» ikke treffer barnet?
- * Er det gjort spesifikke forsøk på å nærme seg en endring ut over det en gjør som generelle tiltak i barnegruppen?

Det kan være en utfordring for de voksne å tilpasse oppgaven eller aktiviteten akkurat nok til at barnet opplever mestring. HVA vi skal hjelpe barnet med, HVORDAN vi skal hjelpe og HVOR mye hjelp som skal gis, må vurderes i hver enkelt situasjon. Tilrettelegging av støtten den voksne gir, avhenger av det enkelte barns behov og hvilken aktivitet det er snakk om.

4. Vi lærer best i samspill med en kompetent annen

Vi har kunnskap om at barns utvikling er resultat av samspill med omgivelsene. Vygotsky framhever at **barn lærer best i samspill med en kompetent annen**. I denne sammenheng tenker vi først og fremst på foreldre og personalet i barnehagen som de kompetente andre, men også andre barn i barnehagen. Ikke alle barn i barnehagen får innpass i lekekoder med andre barn.

* Derfor må den voksne, som er mer kompetent enn barn, legge forholdene til rette for å utvikle barnets potensial gjennom dynamisk samspill.

For å utvikle Pers potensial når det gjelder å spille spill, måtte den voksne vurdere og velge spill med begreper Per kjente navnet på, det måtte arbeides med turtaking ("din tur" og "min tur"), og å trekke ett kort og samtidig kunne uttrykke verbalt en spørresetning som "Kan jeg få?"

* Det må være en faglig kompetent person som inngår i det dynamiske samspillet, en person som legger lista slik at det treffer barnets utviklingsnivå og som kan vurdere og reflektere over hvilken hjelp og hvor mye hjelp barnet trenger.

Ovenfor er det gjort rede for prinsipper som ligger til grunn for tenkningen om hva dynamisk kartlegging er: 1. Den nærmeste utviklingssonen, barnets utviklingspotensial, 2. Observasjon

og tiltak går hånd i hånd, 3. Refleksjon og gradert støtte er viktige prinsipp, og 4. Vi lærer best i samspill med en kompetent annen.